

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
 Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letna 60 Din za tiskarstvo 80 Din. Članščina J. U. U. plačajo listi in članarini. Oglašje po ceniku in dogovoru, davak posebej. Pošt. št. 71.753. Telefon 5113

Monopolizacija duha

Vsa naša tako zvana zapadna kultura temelji na renesančnem pokretu iz 16. stoletja. Bistvo tega vekovno pomembnega gibanja je obstojalo v brezkompromisnem uporu in boju proti vsem napisanim resnicam, ki so jih dedovali rodovi za rodovi skozi dolgo vrsto stoletij od antike dalje. »Jurare in verba magistri« je bilo nedotakljivo pravilo, ki je veljalo na vseh področjih človeške kulture. Da se je premagalo, je bilo treba nešteti žrtev najboljših mož tedanjega časa, je bilo treba cele revolucije duhov. Roko v roki z gospodarskim osvobajanjem od fevdalnih vezi so se lomili tudi vsi drugi okovi, v katerih je preživljalo človeštvo svojo stoletno statično dobo. »Enakost, bratstvo in svoboda« je bilo geslo, napisano na vohajočih zastavah novo nastopajočega meščanskega razreda, ki je v zadnjih treh stoletjih temeljiteje izpremenilo Evropo in ves ostali svet, nego so mogla to storiti tisočletja avtoritarnih besed »magistrov« pred njim. Vsa sodobna zapadna kultura je zrasla na gospodarski, politični in znanstveni svobodi, porojeni v duhovno najbolj razgibani zgodovinski dobi Evrope, v renesanci.

Iz boja proti napisanim stoletnim znanstvenim dogmam je vzkllala moderna tehnika, ki je omogočila v najnovejšem veku početvorjeno obilnost našega planeta, ki je izpremenila milijone hektarjev nerodovitnih tal v plodnosne oranice ter poklicala v življenje milijonska mesta z do sedaj nesluteno gospodarsko, socialno in kulturno organizacijo. Na iznajdljivosti prostega človeškega duha počiva vsa moderna kultura, na njej bo počival tudi ves bodoči razvoj, ali pa zatone človeštvo zopet v temo in tiranijo prejšnjih tisočletij. Ko se je uprl moderni Prometej besedam magistrov, je postal sposoben, ustvarjati kulturne dobrine, izpreminjati puščave v rodovitna polja ter množiti svoj rod. Če more kaka sila sploh zavreči ta čudežen vzpon človeškega duha, bo storil to najnovejši, z bučnimi fanfarami propagiran dvom nad njegovo stvariteljsko silo in nekaka masohistična odpoved lastnega odločevanja v vseh najvažnejših življenjskih vprašanjih.

Cim manjši je kak narod, čim neznatnejše so njegove kulturne in gospodarske rezerve, tem prej bo zapadel v vegetiranje in počasno smrt. Zato se mora majhen narod še toliko krepkeje upirati vsaki heteronomiji ter zastaviti vse svoje sile za demokratično samoupravo naroda kot celote ter vseh njegovih delov. Avtonomija kmeta, delavca, žena in mladine je edino jamstvo, da odvrne od naroda Damoklejev meč duhovnega in gospodarskega propadanja.

Slovenski učitelji se moramo predvsem zavedati te življenjske naloge. Naša posebna skrb mora biti posvečena avtonomiji šolstva, ki ga vodimo. Besede magistrov iz preteklega doba so še vedno najhujša rakava rana naše osnovnošolske izobrazbe in vzgoje. Potrebujemo šole, ki naj služijo življenju, in sicer sedanjemu življenju, našega naroda. Iz svobodne odločitve, ki ne more izpasti drugače kot v smislu perečih potreb ljudstva, si moramo zgraditi vzgojne in izobrazbene ideale sedanjega časa. Ti naši avtonomno postavljeni ideali zahtevajo svojevrstnih učnih postopkov in pripomočkov, ako naj bo naše delo domodorno v najboljšem pomenu besede. Ta klic zveni že desetletja: izgubljal se je prej v germazirajočih tendencah bivše monarhije, ostaja brez odmeva v sedanjih gospodarsko in politično skrajno kritičnih dneh. In vendar smo trdno prepričani, da ravnamo kot najboljši patrioti, če mislimo premagati težko kulturno krizo prav s svobodnim sodelovanjem in soodločanjem najširših plasti našega hotenja, čujemo vesti o monopolizaciji učnih knjig in učil po snuioči se državni tiskarni. Zopet težak korak proti heteronomiji našega šolstva v nasprotju z vsemi načeli moderne pedagogike. Učitelji se čutimo tudi v tem vprašanju solidarnosti z vsem slovenskim narodom. Predobro poznamo njegove potrebe in njegovo težko življenje. Le z upoštevanjem njegovih razmer na vseh življenjskih sektorjih ga lahko pripeljemo srečnega in zadovoljnega v naročje jugoslovanske skupnosti. V naših solah se mora gojiti jugoslovansko čustvovanje na slovenskih temeljih. Slovenske učne knjige morajo govoriti našemu ljudstvu najbližji jezik, metode našega šolskega dela morajo izhajati iz posebnih slovenskih razmer in potreb. Ali se plodnosno dotaknemo ljudske mentalitete in gradimo iz nje vse kulturne dobrine, ali pa ji ostane tuji mi in naše vzgojno delo. Iz črk obstoječega šolskega zakona veje prav ta duh, vsaka monopolizacija pomenja potem takim paraliziranjem tega sodobnega momenta v našem šolskem življenju.

Gospodarska in socialna stran monopolizacije učbenikov

V Jugoslaviji imamo dve državni tiskarni, ki sta podrejeni prosvetnemu ministrstvu, eno v Beogradu, drugo v Sarajevu. Za povečanje obrata, stalno polno zaposlenost in zvišanje dohodkov teh dveh državnih podjetij je predvidena monopolizacija učbenikov in vseh tiskovinskih potrebščin za šole, in to na isti način kot je izvedena monopolizacija šolskih zvezkov. O tej monopolizaciji se je že mnogo govorilo in pisalo, in tudi »Učiteljski tovariš« je že priobčil več člankov o tem vprašanju. Potrebno pa je, ogledati si to vprašanje tudi z gospodarske in socialne strani, kar oboje zelo zanima učitelstvo, ki je na tem vprašanju tudi v dobri meri direktno zainteresirano.

Z monopolizacijo skoraj vseh šolskih potrebščin, bi bilo prizadeto predvsem narodno gospodarstvo, ker bi bil s tako rešitvijo vprašanja učbenikov in ostalih tiskovinskih ogrožen obstoj mnogih privatnih gospodarskih podjetij, tako tiskarn in založb šolskih knjig, kakor tudi knjigarj. Nujna posledica tega pa bi se pokazala tudi na založbi literarnih izdaj, ker bi bile brez dvoma zelo omejene, ako ne povsem ustavljene, kajti same zase niso rentabilne. Posebno pri slovenski književnosti se opaža, da je nemogoče še tako majhno založbo spraviti med ljudstvo, in da je založba večine slovenskih knjig pasivna. In prav rentabilnost založbe raznih učbenikov je bila doslej opora, odnosno rezerva za zalaganje raznih literarnih del.

Ogledimo si v zvezi s tem tudi državni tiskarni. Res je, da izkazujeta čisti dobiček, toda upoštevati je treba, da je vsako državno podjetje oproščeno vseh davkov, taks in poštne in so prav zaradi tega vsi čisti donosi, izkazani v preteklih letih, dvomljivi. Pridemo do povsem logičnega zaključka, da bi privatna podjetja, ki morajo plačevati davke, takse in poštino, dala od istega dela državi mnogo več prispevkov, ki bi gotovo presegali čisti donos državnih tiskarn. Ti prispevki bi bili večji ne samo pri davkih, marveč tudi pri taksah in poštini, česar vsega so državna podjetja oproščena.

Z gospodarskega vidika bi bila edina pravilna rešitev ta, da naj bi služili omenjeni dve tiskarni le potrebam ministrstva za natisk onih tiskovinskih, ki spadajo v izključno področje tega ministrstva in ki jih ono neobhodno potrebuje zase. Uredili naj bi se na isti način kot tiskarne, ki spadajo pod prometno ministrstvo. Nikakor ne sme in ne more biti državna tiskarna sama sebi namen in uživati privilegij na račun privatnega gospodarstva. Taka gospodarska politika bi bila povsem pogrešna, kajti država mora podpirati privatno

gospodarstvo, ker daje zaslužek in pogoje za pravičen življenjski razvoj tisočerm družinam.

In prav z ozirom na zaposlitev nešteti očetov in mater v privatnem gospodarstvu ali potom njega, postaja uvedba monopola na učbenike in ostale šolske potrebščine ne samo pomemben gospodarski, marveč istočasno tudi važen socialni problem, ker bi ta uvedba ogrozila obstoj tisočerm družin.

Če bi prevzele državne tiskarne tiskanje vseh učbenikov in vseh tiskovinskih potrebščin za šole, bi ostalo brez posla nebroj grafičnih delavcev širom vse države. Zaradi direktnega pošiljanja, odnosno silno nizke provizije bi moralo biti odpuščenih mnogo prodajalcev po knjigarnah in papirnicah in tudi knjigoveznicah, kar vse bi zelo težko, ako ne povsem usodno vplivalo na razvoj družine in otrok. To pa so vprašanja, napram katerim učitelstvo ne more biti ravnodušno. Nismo samo učitelji, marveč tudi vzgojitelji naroda, in iz tega razloga smo na takih vprašanjih zelo zainteresirani, ker čutimo odgovornost za duševno in tudi telesno zdravje, kakor tudi za pravilno moralno rast otrok, ki so poverjeni nam v pouk in vzgojo.

S tem prehajamo do vprašanja, ki najbolj ovira učiteljevo delo, in ne dopušča, da bi učitelj kljub velikemu prizadevanju dosegel v šoli pravilne, to je dobre uspehe. Ni samo to, da otroci revnih staršev nimajo nikakih šolskih potrebščin, niti učbenikov, niti zvezkov, peres, svinčnikov in ostalih pripomočkov za šolo, marveč so zaradi slabe in preskromne prehrane telesno oslabiljeni, hitro utrujeni in čisto tudi moralno propadajo. — Ali so pri takih otrocih možni dobri učni uspehi? Ali je možna sistematična vzgoja moralno zdravega, patriotsko požrtvovalno čutečega naraščaja? In če imamo že mnogo mladine, ki je prisiljena zaradi še vedno gospodujočega gospodarskega stagnacije živeti v nezdravih razmerah, ki vplivajo kvarno na njen telesni in duševni razvoj, ne bi bilo prav, da se sedaj še povečuje število takih otrok z nezdravimi ukrepi.

Vse navedeno nam daje povod, da se izrekamo proti monopolizaciji učbenikov, zvezkov in šolskih tiskovinskih. To storimo ne samo iz šolskih, praktičnih in didaktičnih razlogov, marveč tudi iz gospodarskih, socialnih in tudi pedagoških.

Ako ne želimo propasti naroda, moramo podpirati zdravo rast otrok. To pa bo omogočeno samo tedaj, če bo tudi država z vsemi svojimi močmi podpirala čim večji razvoj in razmah privatnega gospodarstva in s tem večala zaposlitev onih, ki oskrbujejo družine.

Sprememba uredbe o draginjskih dokladah

Uredba o osebnih in rodbinskih dokladah od 19. septembra 1935. je nastala v izrednih razmerah, ko je bila država finančno izčrpana in ni bilo kritija niti za materialne niti osebne izdatke. Sedanja vlada je stala pred težko nalogo, kako priti do kritja po sankcijah in drugih mednarodnih trgovskih zastojih oško dovnane države. V tej sili se je zatekla k izrednim ukrepom, da reši državo pred finančnim polomom. Izšla je krilatica: Ali se odpusti večje število drž. uslužbenstva, ali se pa do sedanjega števila obdrži, a se okrnejo njih prejemki. S temi motivacijami in s to odločitvijo je stopila vlada pred javnost in znižala vsem uslužbenstvu prejemke. Tako smo dobili uredbo o osebnih in rodbinskih dokladah z dne 19. sept. 1935., ki je nosila vse znake izrednega, po sili razmer vsiljenega ukrepa.

Šele izvedba uredbe same je pokazala vso težino te odločitve, tako, da je bila vlada prisiljena uredbo omiliti s spremembami in dopolnitvami k uredbi o osebnih in rodbinskih dokladah, dne 20. oktobra 1935.

Odločujoči činitelji so sami naglasili, da so ti ukrepi samo prehodnega-sanacijskega značaja, da je tudi v njih programu povišanje prejemkov drž. uslužbenstvu — čim bodo to dovoljevale razmere.

Istočasno z okrnjenjem prejemkov pa je nastopil v državi nov val konjunktura, da so se cene vsem proizvodom dvignile za 20 do 30 %. Tako je bil udarec še popolnejši. Ze itak ne dovolj plačano in zadolženo učitelstvo je prišlo v stiske, katerih rešitev ni še danes niti najmanj predvidena.

Ugodne trgovske pogodbe in mednarodno izboljšanje gospodarstva so tudi naši državi naklonile večje, preko proračuna predvidene dohodke, ki so dali možnost, da se izpolnijo dane obljube. — 7. okt. 1937. smo dobili napovedano zvišanje prejemkov, ki pa je bilo zelo malenkostno, ker ne nudi v primeri z odtegljaji prav nobene odškodnine.

Problem, dovesti uradniške plače na višino, odgovarjajočo sedanjemu gospodarskemu nivoju, je ostal nerešen.

Čas krizo v uradniških družinah slabša, ker se z novimi, višjimi cenami živil, obleke in kurivu neprestano viša razlika med dohodki in izdatki. Uradnikova gospodarska samostojnost je strta: dolgovi so usodno posegli v njih družine. Pojav splošne apatičnosti je znak, da uradnik preživlja hudo krizo, ki jo na zunaj še prikriva, v njegovem bistvu ga pa strahotno upropašča.

Neštetokrat so bile iznešene minimalne zahteve učitelstva. Upravičene so v življenjski nujnosti, v socialni pravičnosti in po božjih zakonih.

V svesti si stanja in odgovornosti je vodstvo JUU oddalo g. prosvetnemu ministru svoje predloge k fin. zakonu za l. 1938./1939. V teh predlogih je izneslo tudi spremembe k uredbi o draginjskih dokladah, s tem, da bi se stanje osebnih in rodbinskih doklad izenačilo s stanjem z dne 12. marca 1932.

Draginjske doklade ne morejo biti stalne številke. Prilagojevati se morajo potrebam časa, ako hočejo služiti svojemu namenu. Sedanje dvig cen je povzročil v uradniških družinah pravo katastrofo. Zadolževanje se vrši

Vprašanje napredovanja učiteljic ženskih ročnih del v načelu rešeno

Državni svet kraljevine
 Jugoslavije
 Br. 15.841/37
 Beograd, 29. nov. 1937.

V imenu
 Njegovega Veličanstva Petra II.
 kralja Jugoslavije
 je državni svet v svojem II. oddelku, ki ga sestavljajo predsednik oddelka Barić, dr. Josip, podpredsednik državnega sveta, člani: Čubrović dr. Pavle, Nikolić Vojislav, Svetek dr. Fran, Hajduk-Veljković Vladimir in delo-

VSEBINA:

Monopolizacija duha.
 Gospodarska in socialna stran monopolizacije učbenikov.
 Sprememba uredbe o draginjskih dokladah.
 Vprašanje napredovanja učiteljic ženskih ročnih del v načelu rešeno.
 Pravica učiteljic do upraviteljskih mest.
 Celibat učiteljic.
 Učiteljica išče primernega inteligenta za družbo.
 Koncert UPZ.
 † Franjo Pogačnik.
 † Punčuh Leopold.
 Rangna lista.
 LISTEK: Učiteljica iščejo.
 Splošne vesti. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Iz stanovske organizacije JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

vedno v večje zneske in resno ogroža prizadeje.

Uredba o drag. dokladah iz l. 1935. jemlje uradništvu najosnovnejša jamstva za preživljanje družin. Saj je črtala doklado za ženo-neuslužbenko, doklado poročenim uradnici; znižala doklado za otroke in ustvarila v družinah osnovo za bedo!

Največja krivica je bila storjena uradnikom — poročenim z neuslužbenkami. Kakor ironija se sliši pobožno zavijanje o duhovni obnovi družin, o lastnem ognjišču, o geslu — mater otrokom, in opustitvi službe ter posvetitvi žene domu in družini. Dasi so njihove žene z opustitvijo službe, ki so jo imele kot dekleta, omogočile nastop drugi — nezaposleni ali celo nezaposlenemu družinskemu očetu, se na odločilnih mestih ta čin ni upošteval in odložil s primerno rodb. doklado, nego se v posmeh moralni javnosti, lastnemu govoricenju o obnovi družin in človeka samega — nagradil z uredbo, ki tistih borih 140 din za ženo — črta!

Ravno doklade za ženo in otroke bi morale tvoriti največji doprinos v plači. Saj je družina tista, ki največ porabi. Ravno drag. doklade za ženo in otroka bi morale nuditi jamstvo za zdrav razvoj družine — zakonodavec pri uredbi iz l. 1935. ni imel v vidu potrebnih npravnstvenih in socialnih smernic.

Družine, kjer sta zaposlena mož in žena, se težko preživljajo. Neprimerno teže je tam, kjer živi dva s plačo, ki komaj omogoča preživljanje enemu. Doklade za otroke stanja ne izboljšajo, ker se ta doklada porabi za dve dobri šolski knjigi.

To stanje ne more biti v interesu naroda, niti ni to mogla biti namera vlade. Vodilo največjih državnikov v svetu je ustvaritev močnih družin. V njih vidijo lepo bodočnost naroda in plodno naložen denar v obliki večjih fizičnih in moralnih sil poincev in vsega naroda, kot posledico zadovoljivih gmotnih družinskih razmer.

Vodilo naših strokovnjakov, ki so sestavljali uredbo iz l. 1935., izgleda, da je bilo načelo izvršenega dela: eden dela — enemu plačo; družina nam ni mar. V kapitalističnem smislu je to načelo vsekakor upravičeno. Vendar so znale druge države prekoračiti to preživelo idejo s sodobnimi in socialnimi uredbami: družina se plačuje iz javnih sredstev. Torej, tam ni družina briga enega samega, nego je skrb za družino položena v roke javnosti. Tako nam morejo biti umljive tudi poročne in krstne nagrade, in vse druge zbirke namenjene družinam.

Predlog JUU za spremembo draginjskih doklad vnaša stanje od 12. marca 1932., torej minimalne zahteve:

Vrnitev doklad za ženo v znesku 140 din, vrnitev doklad za otroka v višini 140 din in vrnitev draginjskih doklad poročenim učiteljicem.

Ni ta predlog stavljen iz sebičnega stanovskega gledišča, nego je klic delavnih družin po socialni pravičnosti, ki so v svojem obstoju ogrožene do temelja.

Naj bo rešitev problema družin in družinskih doklad odsev državniške modrosti, čuta odgovornosti do naroda in osebne poštenega čustvovanja.

vodja Munk Filip, na tožbo Peček U. Marte, učiteljice ženskih ročnih del v Ptuj, proti rešenju ministrstva prosvete z dne 15. decembra 1936., O. N. br. 67.928, s katerim je po § 135., točka 3. zakona o splošnem upravnem prestopku razveljavljen odlok O. N. br. 51.753 z dne 14. avgusta 1936. o napredovanju imenovane v VIII. položajno skupino, na osnovi členov 17. in 34. zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih ter tudi z ozirom na zakon o taksah, dne 29. novembra 1937., razsodil:

Razveljavi se rešenje ministrstva prosvete O. N. br. 67.928 z dne 5. decembra 1936.